

Euroopa Parlamendi hiilgus ja viletsus

*Eiki Berg
Tartu Ülikooli rahvus-
vaheliste suhete teooria
korraline professor*

Nii nagu Euroopa Liit ei ole liitriik, ei ole ka Euroopa Parlament rahvuslike esinduskogude üleeuroopaline vaste ega asendusaine.

1693. aastal kirjutas William Penn essee "oigavast Euroopa riigist" ning karjuvast vajadusest luua Euroopa esindajatekogu (parlament), kus vähemasti kord aastas arutatakse läbirääkimiste teel vaidlusküsimusi ja tehakse otsuseid lihthäälteenamise põhimõttel. Esindajatekogu pidi moodustatama kõigi Euroopa riikide kaasamisel, kusjuures suuremad riigid pidid olema esindatud suurema arvu saadikutega (Hispaania ja Prantsusmaa kümme, Inglismaa kuus... Kuramaa üks saadik). Töökeeleks pidi saama prantsuse või ladina keel.

Alles kakssada kuuskümmend aastat hiljem kogunesid esimest korda Euroopa Sõe- ja Teraseühenduse Ühisassamblee 78 liiget kuuest liikmesriigist, kelle ülesanne oli arutada Ülemameti (Euroopa Komisjoni eelkäija) aastaaruannet. Rahulolematuse ilmnemisel võis Ühisassamblee Ülemameti täies koosseisus tagandada. Mingit muud võimu, sealhulgas osalust seadusloomes või eelarve menetluses, assambleel aga polnud.

Euroopa Parlament on üks kolmest olulisest Euroopa Liidu institutsioonist Euroopa Komisjoni ja Ministrite Nõukogu kõrval. Selle institutsiooni poliitiline tähtsus on ajapikku kasvanud, kuivõrd aluslepingutesse (Ühtse Euroopa Akt 1986, Euroopa Liidu leping

1993 ja Amsterdami leping 1997) tehtud seadusandlikud muudatused on parlamendile võimutäiust lisanud. Tänapäevane Euroopa Parlament tegeleb seadusloomega valikuliselt, omamata õigust ise seaduseelnõusid algatada. Euroopa Parlament kinnitab ametisse Euroopa Komisjoni volinikud ja presidendi. See aga ei kajasta Euroopa Parlamendi valimiste tulemusi, vaid liikmesriikide omavahelisi kokkuleppeid. Euroopa Parlamendi ülesanne on ka täitevvõimu järelevalve ja eelarve menetlemine. Sedavõrd, kuidas Euroopa Komisjon ühes liikmesriikidega kavandab mitmeaastase finantsperspektiivi ning näeb ette eelarve tulubaasi. Mitte ükski laienemine ega süvitsimine kinnitav asjaolu (aluslepingu muudatus) ei saa enam toimuda, ilma et Euroopa Parlament ei oleks seda heaks kiitnud.

Eelõeldust hoolimata oleks ekslik pidada Euroopa Parlamenti oma ülesehituselt ja tegevuselt riigiparlamenti analoogiks. Aga just seda sooviksid näha Euroopa Parlamendi saadikud, sest nende arvates piiratud osalemine seadusloomes ning kasin poliitiline võimekus ainult süvendab demokraatia defitsiiti. Kuidas õigustada valijatele otsesel teel valitud esinduskogu olemasolu, kui nende poliitiline valik ei peegeldu isegi mitte komisjoni volinike koosseisus ega seadusloomes? Kuidas panna saadikud vastutama otsuste eest, mille niidid viivad komisjoni ning mille lõpptulemus sõltub häälte vahekorra Ministrite Nõukogust?

Kõik see kahandab valijate usku valitusesse, mille otsene tagajärg on süvenev võõrandumine ning iga viie aasta tagant toimuvate valimiste ignoreerimine. Paradoksaalsel kombel on nii föderalistlikult meelestatud jõud kui ka parlamendisaadikutest euroskeptikud valmis seisma külge külge kõrval institutsionaalses võimuvõitluses, mis edu korral tooks kaasa võimusiirdeid Ministrite Nõukogust parlamendile. Kuid ka väikesed võidud sel

teel ei kasvata valimisaktiivsust ega suurenda parlamendi legitiimsust. Sest Euroopa Liit ei ole liitriik ning Euroopa Parlament pole rahvuslike esinduskogude üleeuroopaline vaste ega asendusaine.

Parlamendi madal maine

Üks põhjus, miks valijad ei hooli Euroopa Parlamendist, on selle institutsiooni ja seal töötavate saadikute madal renomee. Valijad ei saa aru sellest, miks peab parlamentaarne töö olema jagatud kolme erineva asukoha vahel Brüsselis, Strasbourg'is ja Luxembourg'is. Miks toimuvad esimeses linnas fraktsioonide ja valdkondlike komiteede töökoosolekud, teises plenaaristungid ning kolmandas valmistatakse ette plenaaristungeid? Karikatuurselt mõjuvad linnade vahel pendeldavad saadikud ja parlamendiametnikud, autojuhtide ja turvatöötajateni välja. Rääkimata plekk-kirstudest, mis peaksid mahutama kõike plenaaristungeiks vajalikku, sealhulgas koosolekute päevakorrad, Euroopa Komisjonist ja Nõukogust laekunud ettepanekud, pooleliolevad raportid ja muudatusettepanekud.

Teekond Brüsselist Strasbourg'is on umbes 450 km. Vajaduse korral saab ka Luxembourg'ist läbi põigata. Märksa raskem on tulla kaugemalt ja mööda õhuteid. Strasbourg võtab küll vastu lennukeid, kuid hirmkalli hinna eest, Frankfurt jääb aga kahetunnise teekonna kaugusele. Pendeldamise kulud ulatuvad laienemisjärgselt 200 miljoni euronni aastas, mis on 20% Euroopa Parlamendi eelarvest. Varem oli Euroopa Nõukogu hoonetekompleks pakkunud peavarju nii-öelda kahel toolil istuvaile parlamendisaadikuile – neile, kelle liikmesriigid lähetasid Euroopasse oma huvide eest seisma. Nii oli see enne esimesi otseseid ja "ühetaolisi" Euroopa Parlamendi valimisi 1979. aastal. Nüüdseks on saadikute toolide ja rollide ühildamine möödanik, küll aga jätkub asukoha jagamine. Piinlikul kombel peavad Prantsusmaa ja Luksemburgi valitsus oma rahvuslikuks uhkuseks Euroopa Parlamendi autoriteedi õonestamist ega taha leppida sellega, et kogu parlamentaarne töö

Brüsselisse üle kanduks. Loomulikult annab see tööd hotelliomanikele ning tagab klientuuri restoranide omanikele.

Veelgi olulisem on sümboolne märk selle kohta, et üks väike ülikoolilinn võib ennast kord nädalas Euroopa sõlmpunktiks ümber kehastada. Rääkimata siis ühe Euroopa pisema riigi pealinnast, mis on valitud asukohaks mitmele üleeuroopalisele institutsioonile. 1992. aasta Edinburghi tippkohtumisel otsustati jätta parlamendi sekretariaat igaveseks ajaks Luxembourg'is ning leppida kokku plenaaristungite regulaarses toimumises Strasbourg'is.

Teine parlamendi ebapopulaarsuse põhjus tuleneb heldest rahaga ümberkäimisest. Kindlale töötasule lisaks on saadikul võimalik saada osa kuluhüvitustest, mis sisaldab päevaraha ning reisi- ja majanduskulusid. Aja jooksul on ilmnunud tõsiseid finantsrikkumisi, kus saadikute palgalisteks assistentideks on saanud nende endi elukaaslased või abikaasad. Või lasevad saadikud enda eest kellelgi teisel koosolekule registreerida, võtavad välja päevaraha ja esitavad lennureisi kompenseerimiseks pardakaarte, ilma et ise reisinud oleksid.

Viimane tõrvatilk meepotti

Euroopa Parlament on viimasel ajal kõvasti võidelnud selle nimel, et muuta oma töö ja sellega kaasnevad kulutused läbipaistvamaks. Siit ka katse ühtlustada parlamendisaadikute töötasud, mis on siiani sõltunud asukohamaade palgaskaalast, väärtustades nii Itaaliast või Tšehhist pärit saadikute ühesugust tööd kümnekordse vahega. Ühtlustamine viiks keskmise palgataseme tõusuni, kuid muudaks saadikute reisimise ja esindustasud kulupõhisteks. Parlamendi algatusele on vastu Saksamaa, Austria ja Rootsi valitsus, kelle arvates tuleb sisemise kodurahu huvides jätkata priiskavat rahaga ümberkäimist. Palgataseme ühtlustamine toonuks mainitud riikides kaasa mõningase tõusu sadades eurodes, mis mõjub esmapilgul negatiivsemana kui saavutatav läbipaistvus rahaasjades.

Kolmas häda on seotud keelte paljususega, mis võiks ju ka kõige kriitilisemalt meelestatud eurovastaseid rõõmustada. Mitte kõik saadikud ei ole teise-keele-valdajad. Ametlikult on võimalik ennast väljendada kahekümnes liikmesmaa keeles. Et sünkroontõlge läheks võimalikult täppi, peaksid saadikud esinema lühidalt ja konkreetset ning loobuma retoorikast ja kujundlikkusest. Sageli seda ei tehta, seetõttu ei jõua ka sõnum päralt. Hoolimata tõlkide armeest, kes neelavad järgmised 30% parlamendi iga-aastasest eelarvest, on raske portugallasest või poolakast saadikule inglise, saksa või prantsuse keele vahendusel selgeks teha, mis asjad on immigratsioonipump ja rehepaplus. Aga just neid väljendeid kasutasid oma esimeses saadikusõnavõtus Toomas Hendrik Ilves ja Mart Laar 2004. aasta 4. mai plenaaristungil Strasbourg'is.

Viimase tõrvatilga meepotti tilgutab saadikute ükskõiksus plenaaristungil toimuva vastu. Rootsist valitud Per Gahrtoni tähelepanekud ühel x päeval toimunud plenaaristungist osavõtu kohta olid masendavad. Enne istungi algust registreeris end 282 liiget, pool tundi hiljem, kui toimus hääletamine, oli kohal 197 liiget. Poolteist tundi hiljem oli hääletajaid 87, kaks ja pool tundi hiljem ainult 62. Hilised õhtutunnid toovad 732 saadikust plenaaristungite saali kõigest mõned kümned. Pole just haruldane olukord, kus saadikute idüllilise õhtusöögi võib korraks katkestada mõne saadiku juba varem planeeritud kahe-minutilise sõnavõtuaeg plenaaristungil. Kuid see ei näi olevat probleemiks, et mõne aja pärast naasta ning veel kohvi, magustoitu ja brändit nautida.

Kokkuvõtvalt on parlamendi kuvand üpris negatiivne: hilisemas keskeas erupoliitikud traavivad kodulinna ja parlamendi vahet, elavad mesimagusat elu igasuguse poliitilise vastutuseeta, sest neist ei sõltu midagi ja neid ei saa ohjeldada ega korralt kutsuda. Kodupartei on nad jalust minema saatnud, uus poliitiline perekond ei eelda raudset distsipliini, valija ei saa aga üldse aru, keda (või kas) peaks valima. Aga nagu ikka, on see mündi üks

külg – kahjuks ainuke asi, mis avalikkust ja meediaväljaandeid Euroopa Parlamendiga seoses huvitab.

Poliitilised perekonnad parlamendis

Praegune Euroopa Parlament on tegelikult muljetavaldav institutsioon. Siin töötavad 732 eri moel viieks aastaks parlamenti valitud 25 liikmesriigi saadikud ja nende assistendid (igapähe kuni kaks), lisaks valdkondlike komiteede ja fraktsioonide ametnikud ning sekretariaat, k.a tugipersonal ja tõlgid. Kuigi parlamendisaadikute arv sõltub liikmesriigi suurusest, on väikeriigid selgelt üleesindatud. Nii näiteks esindab üks Saksamaalt valitud saadik 805 000 elanikku, samal ajal kui üks Luksemburgist valitud saadik seisab 66 000 elaniku huvide eest. Kuigi valimised peaksid olema otsesed ja ühetaolised kõigis liikmesriikides, reguleerib valikuid ikkagi iga liikmesriigi oma valimissüsteem. Ainult valimiste toimumise aeg on kokku lepitud enam-vähem ühtmoodi.

Euroopa Parlament koosneb liidu tasemel ühinenud fraktsioonidest ehk poliitilistest perekondadest ning töötab maailmavaatelisel alusel. Kuigi ka 29 ühest riigist valitud saadikut võiksid moodustada fraktsiooni, on enam kui tõenäoline, et rühm luuakse vähemalt kolme ja enama riigi saadikutest. Sel moel on esindatud kõikvõimalikud poliitilised ideoloogiad: konservatiivid, sotsialistid, liberaalid, rahvuslased, rohelised, skeptikud, kommunistid ja neonatsid. Viimased kipuvad koos skeptikutega valima küll pigem sõltumatute tee. *Vlaams Belang*, *Front National*, *UK Independence Party* ühes selliste nimedega nagu Jean-Marie Le Pen ja Alessandra Mussolini on üksnes mõned näited poliitilise maastiku kirevusest.

Suurimad poliitilised perekonnad on 278 saadikuga Euroopa Rahvapartei ja Euroopa Demokraadid (*European People's Party – European Democrats*, EPP-ED), 199 saadikuga Euroopa Sotsialistlik Partei ning 67 saadikuga Euroopa Demokraatide ja Liberaalide Liit. Nende poliitiliste jõududega täidetakse kõik

parlamendi tähtsad ametikohad, neil on suurim fraktsiooni ametnikkond ning plenaaristungitel kõige rohkem kõneaega oma mõtete ja seisukohtade avaldamiseks. Enamik Euroopa Parlamendi hääletustest tugineb nende kolme poliitilise jõu vasak-paremtsentrilistlikule löögijõule. Eeltoodust tulenevalt ei ole poliitiliste perekondade sisetülid sellised, mis võiksid eraldumisi ja sagedasi ülejooksmisi tekitada. Igaühe praktiline meel ütleb, et väikese raha ja piiratud häälega ennast parlamentaarses poliitikas nähtavaks ei tee ning käegakatsutavaid tulemusi ei saavuta.

Ometi on ka väikestel fraktsioonidel poliitikas oma koht ja roll. Ühendatud Vasakpoolsed / Põhjala Rohelised (39 liiget) koondavad äärmusvasakpoolsed, endisi kommuniste ja end ideoloogiliselt määranud Põhjala keskkonna aktiviste. Umbes sama suure ja sisult võrdlemisi kireva rühma moodustab Rohelised / Vaba Euroopa Allianss (41 liiget). Nende roheline maailmavaade ja suurema regionaalse autonoomia taotlus annab küll välja pigem surverühma kui poliitilise erakonna mõõdu. Rahvuste Euroopa fraktsioon (27 liiget) tugineb omakorda neljale vaalale: Iiri *Fianna Fail*, Itaalia *Alleanza Nazionale*, Poola *Prawo i Sprawiedliwość* ja Läti *Tēvzemei un Brīvībai / LNNK*. Võrreldes paremtsentriliku ja konservatiivse EPP-ED rühmaga on Rahvuste Euroopa fraktsioon föderalismis suhtes negatiivselt häälestatud ning pooldab eurointegratsiooni jäämist tavapärase rahvusvahelise koostöö raamidesse. Väiksema parlamendikoosluse moodustavad Demokraatia ja Mitmekesisuse Euroopa perekonda kuuluvad euroskeptikud, keda on kokku ainult 15 saadikut.

Mis muudab europarlamenti eriliseks

Põhiline töö toimub valdkondlikes komiteedes, mida on kokku seitseteist ja millest mõned on prestiižikamad kui teised. Paradoksaalsel kombel on suurem rebimine välisasjade komiteesse, kus parlament saab Euroopa Liidu üldises poliitikakujundamise protsessis kaasa rääkida kõige vähem. Parlamendi roll on

üksnes konsulteerida Euroopa Komisjoni või Ministrite Nõukogu, et kujundada ühenduse ühispositsioon mingis välispoliitilises küsimuses. Välisasjade komitee edasine ülesanne on määrata raportöör, kes võtab oma õlule parlamentaarse seisukoha väljatöötamise.

Sageli komiteesse kuuluvatel endistel pea- ja välisministritel on Euroopa Liidu välispoliitika kujundamises kahtlemata kaalukas roll, kuid nad peavad arvestama sellega, et komisjon ja nõukogu võivad vastavasisulist raportit ka täielikult ignoreerida. Samal ajal lähtub ühisturгу ja tarbijakaitset puudutav komitee oma töös koostöömenetlusest, mis tähendab seda, et lõplik otsus komisjoni teatava eelnõu kohta sünnib üksnes Euroopa Parlamendi ja Ministrite Nõukogu koostöös. Suurem osa Euroopa Parlamendis menetletavast seadusloomest sünnib koostöö- ja kaasotsustamisprotseduure järgides, andes parlamendile võimaluse osalemiseks eelnõude teisel ja/või kolmandal lugemisel. Seda ei olegi nii vähe, kui arvestada, et ligikaudu 50% liikmesriikide õigusaktidest on sisuliselt Euroopa Liidu õigusaktid ning suurem osa neist on välja töötatud koostöös Euroopa Parlamendiga.

Euroopa Parlamendi muudab eriliseks see, et puuduvad nii koalitsioon kui ka opositsioon. Ühest küljest lahutavad poliitilisi perekondi üksteisest maailmavaateline kirevus ning suhtumine Euroopa edasisse lõimumisse. Samal ajal ühishuvi, mis avaldub suurema mõjuvõimu taotlemises ning vastandab parlamenti Euroopa Komisjonile ja iseäranis Ministrite Nõukogule, liidab ka kõige eriskummalisemad poliitilised jõud tervikuks. Et poliitilistel perekondadel ei ole voli pärast valimisi valitsusi moodustada ega olematuid koalitsiooniläbirääkimisi pidada, suunatakse vajalik poliitenergia institutsionaalsesse võimuvõitlusse. Võidavad kõik, nii suured kui ka väikesed fraktsioonid, nii mõjuvõimsad liidrid kui ka varjujäävad saadikud. Kõigil on võrdne võimalus anda erinevate protseduuride kaudu oma panus õigusaktide vormimisse või lihtsalt arvamuse kujundamisse. Kas või kõige lihtsamal kujul raportit vormis. Esitatud muudatusettepanekud ja sellele järgnev

hääletus ei lähtu mitte massiga löömisest, vaid laiapõhjalise konsensuse otsingust. Parlamendil on vaja näidata seda, et tegemist on tõepoolest ühisotsusega, mis ei ole kujunenud hääletustulemusega 55/45, vaid kajastab hoopis suhet 70/30.

Lõpetuseks lisab Euroopa Parlamendile kaalu tema roll täitevõimu järelevaatajana. Nii Euroopa Komisjoni president kui ka üksikud volinikud on parlamendi ees aruandluskohuslased. Sama puudutab eesistujariiki, kel lasub vastutus Euroopa Liidu strateegiliste suundade kindlaksmääramisel ja elluviimisel iga järgneva poolaasta vältel. Euroopa Parlamendi initsiatiivil alustati juurdlust Jacques Santeri komisjoni kuuluva haridusvoliniku Edith Cressoni üle. Kuriteo koosseisu tuvastamisel oli Santeri komisjon sunnitud 1999. aastal tagasi astuma.

Euroopa Parlamendi seisukohad inimõiguste järgimisest Türgis või sõjakurjategijate avastamisele kaasaaitamisest Horvaatias võivad olla kaalukad nende kandidaatriikide liitumiskontekstis. Probleemide ilmumisel ei pruugi parlament liitumislepingutele oma heakskiitu anda. Parlamendi tähtsusest räägib kõnekalt ka tõsiasi, et vaid kaks päeva pärast Annani rahuplaani ebaõnnestunud rahvahääletust Küprosel osalesid Euroopa Parlamendi välisasjade komitee kuulamisel Küprose kreeka ja türki kogukondade esindajad/läbirääkijad, ÜRO

eriesindaja Küprosel Alvar DeSoto ning Euroopa Komisjoni laienemisvolinik Günther Verheugen, et analüüsida rahvahääletuse tulemusi ning seada poliitilisi sihte edasiseks. Tühise ja tähtsusetu parlamendi ees sedalaadi kuulamisi läbi ei viida.

xxx

See essee on valminud kolme üksteist täiendava koosmõju tulemusena. Esiteks õpetas aasta Euroopa Parlamendi vaatlejana mind orienteeruma sealsetes võimukoridorides, selgitas mängureegleid ja rollijaotusi ning poliitika tegemise kunsti tervikuna. Sellele automaatselt järgnenud kolm kuud Euroopa Parlamendi täieõigusliku liikmena andis võimaluse õpipoisi staatuses kogetut ka praktikas rakendada. Teiseks pean siinkohal vajalikuks meeles pidada oma akadeemiliste lemmikute raamatuid – Desmond Dinani "Ever Closer Union" ning Neill Nugenti "The Government and Politics of the European Union" –, mida olen kasutanud Tartu Ülikooli tudengitele Euroopa integratsiooni ajalugu ja institutsionaalset kujunemist õpetades. Kolmandaks Per Gahrtoni fantaasia ja ulmerubriiki kuuluv romaan "Life and Death in the European Parliament", mis, nagu selgus, ei osutunud ainult lõbusaks aja- viiteks, vaid võimaldas veelgi paremini siduda teadmisi ja kogemusi ühtlaseks tervikuks.

Kasutatud kirjandus

- Dinan, D. (1999).** Ever Closer Union: An Introduction to European Integration. Basingstoke: Macmillan Press.
Gahrton, P. (2004). Life and Death in the European Parliament. Visby: Books-on-Demand.
Nugent, N. (2003). The Government and Politics of the European Union. Houndmills: Palgrave.

Europarlamendis sõltub palju igäihe enda aktiivsusest

Tunne Kelam
Euroopa Parlamendi liige

Euroopa Parlamendi töö on orienteeritud konstruktiivsusele ja ühiste seisukohtade otsimisele ning pakub igale aktiivsele parlamendiliikmele oma rolli teostamiseks mitu võimalust.

Euroopa Parlamendis on praegu 732 kohta. Suurimad erakonnad on Euroopa Rahvapartei – Euroopa Demokraadid (kristlikud demokraadid ja konservatiivid, kokku 268 kohta), sotsiaaldemokraadid (202) ja liberaalid (88). Esindatud on ka vasakpoolsed, rohelised ja teised väiksemad rühmad.

Poliitilise rühma sees jagunetakse rahvusdelegatsioonide kaupa. Euroopa Rahvapartei – Euroopa Demokraadid (*European People's Party – European Democrats*, EPP-ED) on ainus rühm, kus on esindatud kõik 25 liikmesriiki. Neist kahe, Eesti ja Taani esindus on üheliikmeline. See on omamoodi paradoks – olla suurima rühma liige, kuid esindatud võimalikest väikseima delegatsiooniga. Sellest hoolimata on antud rühmas kõik rahvusdelegatsioonid vormiliselt võrdsed, seda ka nn rühma büroo koosolekuil, millest võtavad osa poliitilise rühma presiidium ja rahvusdelegatsioonide juhid.

Rahvusdelegatsioonid arutavad kõiki küsimusi kõigepealt omavahel. Suuremates delegatsioonides, kus on kümnekond ja rohkem liiget (sakslasi koguni peaaegu 50), algavad arutelud omavaheliste koosolekutega, kus kooskõlastatakse küsimused. Mõnest riigist on valitud kahe või isegi kolme samasuunalise

partei esindus. Sellisel juhul moodustavad nad igaüks iseseisva, oma juhtkonnaga delegatsiooni. Näiteks Itaaliast on esindatud kaks parteid – Forza Italia ja Kristlike Demokraatide Liit – ning sellest tulenevalt on Itaalia ka kaks delegatsiooni. Sakslastel on eraldi delegatsioon Kristlik-Demokraatlikul Liidul ja Kristlik-Sotsiaalsel Liidul.

Esimene ühtsuse katsekivi

Poliitilised rühmad moodustatakse maailma-vaatelisel, harva mõnel muul alusel. Pärast uue europarlamendi valimisi moodustati 2003. aasta suve lõpus kõigepealt EPP-ED rühma juhtkond – presiidium ja esimees. Esimehe kohale oli EPP-ED rühmas üks kandidaat – Hans-Gert Pöttering, kes oli olnud kõnealuse rühma juht juba eelmises koosseisus.

Presiidiumisse valiti ka üheksa rühma aseesimeest. Nendele kohtadele oli tugev rebimine. Samuti oli tugev konkurents Euroopa Parlamendi asepresidentide kohtadele, keda meie EPP-ED rühm sai oma suurust arvestades välja panna kaheksa. Kehtis põhimõte, et igal rühmaliikmel on nii palju hääli, kui palju on asepresidentide kohti, seega sai iga liige hääletada kaheksa kandidaadi poolt. Selle tulemusena sai osa kandidaate paratamatult vähem hääli, jäädes presiidiumist välja või asepresidendi kohast ilma.

Kohad rühmas jaotati tuntud hollandlasest statistiku Victor d'Hondti põhimõtte järgi – delegatsioonide suuruse kohaselt. See puudutas eriti komisjonide esimehi, aseesimehi ja välisdelegatsioonide juhte. Nende valimiseks koostati väga täpsed tabelid, mis näitasid, millisel delegatsioonil millises järjekorras oli õigus saada parlamendikomisjoni esimehe, esimese aseesimehe ning teise või kolmanda aseesimehe koht. Juhtivad kohad kooskõlastati parlamendi lõikes üldiselt sellelsamal proportsionaalsuse põhimõttel.

Suurim rühm EPP-ED sai tuntava osa komisjoniesimeeste kohtadest. Loomulikult pandi lõpuks kõik kandidaadid täisistungil või komisjoni asutaval istungil hääletamisele. Proportsionaalsusel põhinevad kokkulepped tavaliselt peavad, sest hea tava kohaselt ei esitata ootamatuid kandidaate.

Juhtkonna ja komisjonide esimeeste sõelumine on kahtlemata esimene poliitilise rühma ühtsuse ja vastastikuse mõistmise katsekivi. Esimesed paar kuud olid suhted mõnikord üpris pingelised. Paljus süüdistati d'Hondti meetodit, mis olevat liialt jäik ega arvestavast võimekaid inimesi.

Kannatasid väikesed delegatsioonid

Kõige rohkem kannatasid väikesed delegatsioonid. Näiteks Eesti ja Taani delegatsioon poleks selle meetodi järgi saanud mitte üheski komisjonis juhtivat kohta. Vastastikuste argumentide esitamise järel saavutati siiski kokkulepe, et suuremad delegatsioonid loovutasid vabatahtlikult mõned oma juhtkohtadest väiksematele delegatsioonidele.

Minu jaoks oli Euroopa Parlamendis uus koordinaatori amet, mida Eesti Riigikogus ei tunta. Euroopa Parlamendis, kus komisjonid on suured (keskmiselt 50 liiget pluss asendusliikmed, väliskomisjon veel tunduvalt arvukam), tuleb suuremate poliitiliste rühmade tasandil rühma kuuluvate komisjoniliikmete tegevust organiseerida. Selleks valivad nad komisjoni koordinaatori, kes korraldab ja juhib sisulist tööd. Asjakohasesse poliitilisse rühma kuuluvad komisjoniliikmed saavad enne istungit omavahel kokku, neid koosolekuid juhatab poliitilise rühma nimel eelmainitud koordinaator.

Nimetatud koosolekuil määratakse raportöörid või variraportöörid. Raportöör koostab teatud teemal komisjoni arvamuse või seisukoha eelnõu. Raportööri ametid jagatakse poliitiliste rühmade vahel proportsionaalsuse põhimõtte järgi. Raportööri kõrvale pakuvad teised parlamendirühmad välja oma nn kaas- ehk variraportöörid, kes jälgivad põhiraportööri tegevust ning omavad põhimõttelist õigust

esitada vajaduse korral alternatiivne raport. Variraportööride ülesanne on ka teema juhtimine oma poliitilises rühmas, andes teavet ning valmistades ette rühma seisukohtade lähtealused.

Koordinaatorid, kes kooskõlastavad raportööride tegevust oma poliitilise rühma liikmete hulgas, kooskõlastavad ka hääletamisele kuuluvad parandusettepanekud ja rühma liikmete hääletamiseelised.

Hääletamine on loomulikult vaba. Sellest hoolimata, et teatud komisjoni kuuluvad rühma liikmed jõuavad tavaliselt ühele seisukohale, pole erandid kunagi välistatud. Arvestatakse nii maa rahvuslikke huve kui ka selle riigi valijate tundlikkust mingi teema suhtes. Kaugeltki harvad pole juhtumid, kus osa rühma liikmeid hääletab plenaaristungil teisiti.

Hea tava on sellist käitumist rühma üldkoosolekul argumenteerida. Kui rühm tervikuna ei jõua kõiki ühendava lahenduseni, võib osa rahvusdelegatsiooni liikmeid teatada, et nad ei toeta rühma seisukohta, jäädes erapooletuks, mitte osaledes hääletamisel või hääletades koguni rühma seisukoha vastu. See on üks demokraatia loomulikke ilminguid. Isegi sama poliitiline perekond ei saa sundida hääletama oma südametunnistuse või tõekspidamiste vastu.

Oma põhimõtete vastu ei minda

Tulles tagasi koordinaatorite juurde, avaldab Eesti Riigikogust pärit uustulnukale muljet töökorraldus, mis võimaldab erinevate poliitiliste rühmadega pidevalt suhelda. Selle üks väljendus on komisjoni istungite raames peetavad koordinaatorite nõupidamised (tavaliselt suletud uste taga).

See tähendab, et erinevate poliitiliste rühmade koordinaatorid kohtuvad omavahel, arutamaks teatavat teemat, mõne raporti või arvamuse kohta esitatud parandusettepanekuid ja/või erinevaid seisukohti ning püüavad kompromisse saavutada. Väga sageli kompromiss ka leitakse, mis tagab selle, et komisjonis saavutatakse kokkulepitud seisukoha kasuks selge enamus.

Fraktsioon, kes kompromissiga ei nõustu, teatab sellest ning esitab oma alternatiivsed parandusettepanekud. Tõsi, seejuures riskitakse teadlikult sellega, et alternatiivid ei leia kokkuvõttes toetust. Ometi on tähtis kaitsta ka oma ilmavaatelist lähenemist ning seetõttu on nii mõnigi kord raske minna kompromissile, mille vajalikkuses ei õnnestu oma valijaid veenda.

Euroopa Parlamendis ongi minu meelest huvitav see, et parlamendi töö on orienteeritud konstruktiivsusele ja ühiste seisukohtade otsimisele. See väljendub näiteks selles, et kui parandusettepanekute hääletamisel täissaalis fraktsioonide seisukohad erinevad ning üks või teine võidab või kaotab hääletuse, siis eelnõu kui terviku lõpphääletusel hääletab enamik ikkagi selle poolt, ehkki parandusettepanekute hääletusel võidi jääda kaotusseisu.

Loomulikult arvestab iga poliitiline jõud, kui tähtis on talle parandusettepanek. Kui viimane on põhimõttelise tähtsusega, siis hääletatakse ka dokumendi vastu tervikuna. Kuid, nagu juba öeldud, on valdav siiski tendents toetada parlamendi komisjonides suuremate rühmade ettevalmistatud dokumente.

Mõnikord koordinaator koondab sadadeni küündivad parandusettepanekud plokkidesse. Pärast ettepanekute autoritega konsulteerimist püütakse need ühendada koondettepanekuiks, mis lihtsustab märgatavalt läbivaatamist.

Parlamendi tegevuse oluline tahk on reageerida demokraatiat ja inimõigusi puudutavatele küsimustele kogu maailmas. Sellistele teemadele on pühendatud iga plenaaristung neljanda päeva pärastlõuna. Parlament reageerib väga tundlikult ootamatutele sündmustele mis tahes maailma paigas. Siin etendavad tähtsat osa parlamendi interrühmad, kes Riigikogu toetusrühmadega sarnaselt ühendavad parlamendisaadikuid eri fraktsioonidest, näiteks neid, kes on huvitatud puudega inimeste probleemidest või lastega perekondadest või Tiibeti õiguste kaitsmisest vms.

Selliseid interrühmi saab ametlikult moodustada juhul, kui nende loomist on toetanud

vähemalt kolm parlamendifraktsiooni. Selleks viib iga fraktsioon läbi oma fraktsioonisisesest hääletuse, kus selgub eelistatavate interrühmade pingerida.

Võimalus viivitamatult reageerida

Üks parlamendiliikme aktiivsuse avaldamise vorme on võimalus koostada või algatada parlamendi deklaratsioone mis tahes küsimustes. Deklaratsioonid saadetakse laiali elektrooniliselt ja neile kogutakse omaalgatuslikult allkirju kõigilt parlamendiliikmeilt.

Deklaratsioonid pannakse välja ametiruumidesse ning plenaaristungite ajal istungisaalis sissekäigu juurde. Need dokumendid peavad saama vähemalt poolte parlamendiliikmete toetuse, et muutuda otsuse või deklaratsiooni näol parlamendi ametlikeks teabekandjaks. Kuigi seda on raske saavutada, on see mitmel juhul õnnestunud. Enamasti on parlamendiliikmeil deklaratsioonidele toetuse andmiseks aega mitu kuud. Seda võimalust tuletatakse kõigile pidevalt meelde näiteks arvuti teel saadetud üleskutsete kaudu.

Teine algatusvõimalus on iga plenaaristungil algul käivituv nn vaba ühe minuti mikrofon, kus igal parlamendiliikmel on õigus esineda üheminutilise sõnavõtuga talle vajalikuna tunduval teemal.

See on hea võimalus viivitamatult reageerida tundlikele küsimustele ning neid küsimusi teadvustada teistele parlamendiliikmetele ning ka Euroopa Komisjoni ja Ministrite Nõukogu esindajatele, kes alati viibivad parlamendi täiskogu istungeil.

See ongi parlamenditöö oluline eelis – igapäeval on võimalik edastada oma sõnum vahetult Euroopa Komisjonile ja eesistujamaa esindusele.

Plenaaristungite ajal on parlamendisaal tavaliselt pooltühi. Saalis on arutatavast teemast huvitatud saadikud ja peamiselt need, kellel on kavas kõnet pidada, sest teised saavad istungit jälgida sisekommunikatsioonivõrgu kaudu oma kabinetis televiisorist. Positiivne on aga see, et Euroopa Komisjoni

ja Ministrite Nõukogu esindus istub tavaliselt saalis kogu arutelu aja. Näiteks on seda korduvalt teinud Euroopa Komisjoni esimees Manuel Durao Barroso; igal juhul viibib kohal komisjoni vastava teema eest vastutav volinik, kes võtab diskussiooni kokku ja reageerib sõnavõtudele. Sellega on tagatud, et parlamendiliikmete arvamust on võimalik vahetult teistele institutsioonidele edastada ning neilt ka tagasisidet saada.

Parlamendiliige võib Euroopa Komisjonile ja Ministrite Nõukogule esitada ka suulisi ja kirjalikke küsimusi. Iga plenaaristungis teisipäeva pärastlõunal vastab Euroopa Komisjon ja iga kolmapäeva pärastlõunal Ministrite Nõukogu esitatud küsimustele. Lisaküsimusi võivad esitada ka teised asjast huvitatud parlamendiliikmed. Viimasel ajal on olnud probleemiks küsimuste rohkus, mistõttu paljudele küsimustele ajapuudusel suuliselt ei vastata, küsimuse esitaja saab vastused kirjalikult. Kahjuks välistab see lisaküsimuste esitamise võimaluse ning vähendab seega arupärimise väärtust.

Kõnepidamine kui privileeg

Kõnepidamine Euroopa Parlamendi plenaaristungil on suurel määral privileeg. Õigus sellele tuleb välja võidelda oma poliitilises rühmas või komisjonis. Kõnepidamise aeg on harilikult kaks minutit, üksnes poliitiliste rühmade juhid saavad pikema aja, kuid tavaliselt mitte üle kuue minuti.

Aruteludel jaotab parlamendi juhatus kõnepidamise aja poliitiliste rühmade suuruse järgi. Kui diskussiooni pidamise üldajaks on määratud näiteks 40 minutit, siis saab suurim rühm sellest ajast umbes 16 minutit, mille ta jaotab liikmete vahel oma äranägemise järgi. Ülejäänud aeg jaotatakse proportsionaalselt teiste rühmade vahel.

Kõnepidamise võimalus antakse kõigepealt rühma liidritele poliitilise rühma suuruse järjekorras. Diskussiooni lõpuks on väiksemarvulised rühmad oma sõnavõttud ammendanud ning järele jäävad ainult suuremate rühmade

esindajad. Nii on üsna tavaline, et arutelu lõpetavad kolm-neli Euroopa Rahvapartei rühma liiget.

Rühmasiseselt arvestatakse kõne saamise õiguse puhul eelkõige liikme enda aktiivsust, s.t tema osalemist töörühmade koosolekuil, samuti aktiivsust teema esitamisel erialakomisjonis ja loomulikult ka komisjoni koordinaatori arvamust.

Kahtlemata saavad suuremad delegatsioonid rohkem sõna võtta, kuid sõnavõtuvõimalus pole välistatud ka kõige väiksemate delegatsioonide esindajate puhul. Minul õnnestus detsembri miniplenaaristungil ajal uue väikedelegatsiooni jaoks teoks teha peaaegu uskumatu – ühe istungi jooksul kahe tunni raames võtta sõna kahel teemal, Ukraina ja regionaalpoliitika teemal. See oli muidugi suur erand, kuid ometi näide sellest, et ka niisuguseid asju võib juhtuda.

Iga poliitiline rühm rakendab erinevalt ka oma hääletusdistsipliini. EPP-ED rühma kuuluvad delegatsioonid saavad iga Strasbourg'i istungi ajal kokkuvõtted eelmise kuu hääletustest, mis sisaldavad iga delegatsiooni hääletustest osavõtu protsendi plenaaristungite ja komisjonide hääletuste kohta. Andmed on rühmasisesed ja ei kuulu avalikustamisele, kuid neil on distsiplineeriv mõju, sest annavad võrdluse delegatsioonide vahel.

Loomulikult saab statistika tegemisel arvesse võtta ainult elektroonilise hääletuse tulemusi. Siin tuleb täpsustada, et palju hääletatakse lihtsa käetõstmisega. Olulisemate hääletuste puhul võib iga poliitiline rühm nõuda nimelist hääletamist, mis toimub elektroonilisel teel. Seda õigust kasutatakse üsna sageli.

Istungi juhataja hindab kogenud ametnike kaasabil käetõstmisel poolt- ja vastuhääle osakaalu. Kui tekib vähimgi kahtlus ja saalist nõutakse käega hääletamise elektroonilist ülekontrollimist, siis annab juhataja alati võimaluse hääletust korrata, et tulemuses täiesti kindel olla. Haruldased pole juhtumid, kus juhataja esialgselt väljakuulutatud hääletustulemus muutub elektroonilise meetodi kasutamisel vastupidiseks.

Balti Kalastusklubi

Saadikuil on piiramatud võimalused teiste kolleegidega kontakteerumiseks ja mitteametlike huvirühmade moodustamiseks. Üks esimesi rühmi, kellega mina kokku puutusin, koosnes Euroopa Rahvaparteisse kuuluvaist Põhjamaade, Balti riikide ja Poola esindajaist. Rühma hüüdnimeks sai Balti Kalastusklubi, tema eesmärk oli "õngitseda" meie poliitilise rühma raames juhtivaid kohti, pannes kokku oma hääled. Neid hääli ei olnudki eriti palju, kõigest 35 (EPP-ED liikmeid on 268), ometi õnnestus meil viia oma kandidaat, soomlane Ville Itälä, endine Kokoomuse partei juht, EPP-ED rühma aseesimeheks. Pidasime seda väga heaks tulemuseks.

Viimane saavutati poolakate toetusel, kes soovisid saada parlamendi asepresidendi kohta. Meil ei õnnestunud panna aga parlamendi asepresidendi kohale Põhjamaade kandidaati, kes oli välja pakutud Rootsist.

Balti Kalastusklubi kokkutulekud, mis tavaliselt leiavad aset mõnel Brüsseli-nädala hommikul, on väärtuslik koostöövorm, mille käigus on kujundatud uusi initsiatiive: arutatud tarkvarapatentide küsimust, Läänemeremaade koostööd ja Euroopa Liidu tulevast finantsperspektiivi. Selle algatuse ametlikust ja

laiemast vormist kujunes Euroopa Parlamendi uus interrühm "Balti Meri – Euroopa". Rühma juht on inglane – mõte ongi kaasata mitte ainult Läänemeremaade rahvasaadikuid, vaid laiendada Läänemere probleemidega tegelemist ning hõlmata sellesse saadikuid teistest riikidest. Siit on välja koorunud taotlus, et Euroopa Liit kujundaks Vahemere arengustrateegiaga ning Venemaaga suhete arendamise strateegiaga sarnaselt välja omaette Läänemere arengustrateegia.

Euroopa Parlamendi uued liikmed suutsid teha ilma ning haarata initsiatiivi Ukraina valimiste küsimuses, mis raputas tardumusest ka Euroopa Komisjoni ja Ministrite Nõukogu. Siin ületas koostöö taas suurelt poliitiliste rühmade raamid. Tulemus oli üllatavalt positiivne. Suurel määral just Euroopa Parlamendi surve tõttu ei tunnustatud Ukraina võltsitud valimistulemusi ning loodi tingimused märksa demokraatlikumaks ja avatumaks protseduuriks.

Ukraina-teemalised debatilid 2004. aasta novembris ja detsembris olid minu jaoks Euroopa Parlamendi kõrgpunkte. Nad lisasid usku selle esinduskogu teovõimesse, muutmaks senist jäika suhtumist ja ületamaks rutiinset poliitika ajamise maneeeri endiste kommunismiriikide suhtes, mis pahatihti on tuginenud topeltstandarditele.